

Julian Strykowski (1905-1996)

Julian Strykowski (Pesah (Pesach) Stark) urodził się 27 kwietnia 1905 roku w Stryju, w rodzinie żydowskiej, jako syn melameda Henryka (Cwi) Rosenmanna i Anny (Hannah, Chany) z domu Stark (inne źródła podają: z domu Monastyrskiej), a zmarł 8 sierpnia 1996 roku w Warszawie. Był trzecim dzieckiem w ubogiej rodzinie nauczyciela tory, jego znacznie starsza siostra była nauczycielką w szkole powszechnej. Prozaik, dramaturg, dziennikarz. Autor m.in. *Austerii* (1966), *Wielkiego strachu* (1980). Po raz pierwszy podpisuje się jako Julian Strykowski w 1946 roku, wydając powieść *Głosy w ciemności*.

Uczył się w polskiej szkole czteroklasowej, a następnie w gimnazjum w Stryju, w którym zdał maturę. Mimo polskiej edukacji, znał również język hebrajski. Należał do organizacji Ha-Szomer Ha-Cair. W 1924 r. rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Zakończył je w 1932, uzyskując stopień doktora (praca *Kobieta zbrodniarka w literaturze romantycznej* pod kierunkiem Juliusza Kleinera). Podczas studiów nawiązał kontakty z działaczami komunistycznymi.

W latach 1932-1933 był nauczycielem języka polskiego w gimnazjum w Płocku. Został jednak oskarżony o szerzenie ideałów komunistycznych i wyrzucony z pracy. W 1934 r. wstąpił do działającej nielegalnie Komunistycznej Partii Zachodniej Ukrainy, za co był w latach 1935-1936 więziony. Po zwolnieniu, przeniósł się do Warszawy, gdzie, ukrywając się przed policją, znalazł pracę w księgarni. Publikował na łamach "Młodego Świata" pod pseudonimem Łukasz Monastyrski. W Warszawie został do wybuchu wojny, kiedy wyjechał do Lwowa. Pracował w "Czerwonym Sztandarze", skąd go wyrzucono, potem w polskim radiu.

Podczas ofensywy III Rzeszy na ZSRR uciekł w głąb Rosji. Nie udało mu się zaciągnąć do Armii Andersa. Był w Uzbekistanie, potem trafił do fabryki broni pod Moskwą. W roku 1943 został korektorem, później redaktorem w moskiewskim tygodniku "Wolna Polska". W 1946 r. napisał powieść *Głosy w ciemności* używając pseudonimu Julian Strykowski. Pod tym nazwiskiem wrócił do kraju, ale książkę zatrzymała cenzura. Należał kolejno do PPS, PPR, PZPR. Był korespondentem Polskiej Agencji Prasowej (Katowice, Rzym, skąd wydano go po wydaniu książki *Bieg do Fragalà*). To pierwsza opublikowana powieść Strykowskiego.

W latach 1954-1978, aż do emerytury, pracował w redakcji miesięcznika "Twórczość" jako kierownik działu prozy.

Uważa się, że odciął się od komunizmu, publikując *Czarną różę*. Mimo to władze nadal miały do niego spore zaufanie, bo nie podejmował "nieprawomyślnych" tematów, wciąż należał do PZPR, a służby PRL mogły go szantażować, bo miały materiały świadczące o jego homoseksualizmie. Z komunizmem ostatecznie zerwał w 1966 r. w proteście po wyrzuceniu z Partii Leszka Kołakowskiego. W 1980 w drugim obiegu ukazała się powieść autobiograficzna *Wielki strach*, będąca ostatecznym rozliczeniem z komunizmem. Po upadku PRL-u pojawiło się wiele wypowiedzi autobiograficznych pisarza, wywiady w prasie, wywiad-rzeka *Ocalony na Wschodzie* Piotra Szewca oraz film *89 lat Juliana Strykowskiego* w reżyserii Mieczysława Vogta.

Twórczość Juliana Strykowskiego praktycznie w całości skupia się na przedstawieniu losów społeczności żydowskich, zwracając uwagę na problem zachowania tożsamości narodowej i religijnej. W jego utworach pojawiają się wątki Holocaustu i niszczącego działania ideologii, zwłaszcza komunizmu i syjonizmu oraz tematy uniwersalne: pytania o miejsce człowieka w świecie, istnienie boga, sens życia i cierpienia.

Zmarł 8 sierpnia 1996 w Warszawie. Został pochowany na cmentarzu żydowskim przy ulicy Okopowej.

Odnaczenia, wyróżnienia i nagrody: 1952 - Nagroda Państwowa I stopnia za *Bieg do Fragalà*, 1955 - odznaczenie Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, 1979 - Nagroda Fundacji A. Jurzykowskiego w Nowym Jorku, 1986 - Nagroda im. Stanisława Vincenza, 1993 - Nagroda Polskiego PEN Clubu im. Jana Parandowskiego.

Twórczość

Powieści: *Bieg do Fragalà*, Warszawa 1951, *Głosy w ciemności*, Warszawa 1956 (nieopublikowany w 1946 r. debiut powieściowy, zatrzymany przez cenzurę), *Czarna róża*, Warszawa 1962, *Austeria*, Warszawa 1966 (w 1982 r. sfilmowana przez Jerzego Kawalerowicza), *Sen Azrila*, Warszawa 1975, *Przybysz z Narbony*, Warszawa 1978, *Wielki strach*, Warszawa i Londyn 1980, (II obieg - NOWa oraz Index on Censorship), *Tommaso del Cavaliere*, Warszawa 1982, *Echo*, Warszawa 1988, *To samo ale inaczej*, Warszawa 1990 (wydanie wspólne z *Wielkim strachem*).

Opowiadania i inne: *Pożegnanie z Italią*, eseje i opowiadania, Warszawa 1954, *Imię własne: opowiadania*, Warszawa 1961, *Sodoma. Sztuka w trzech aktach*, dramat, "Dialog" nr 8/1963, *Na wierzbach... nasze skrzypce*, opowiadania, Warszawa 1974, *Odpowiedź*, opowiadanie apokryficzne, Poznań 1982, *Martwa fala*, opowiadania, Warszawa 1983), *Król Dawid żyje!*, opowiadanie apokryficzne, Poznań, 1984, *Syriusz*, opowiadania, Warszawa 1984, *Juda Makabi*, opowiadanie apokryficzne, Poznań 1986, *Sarna albo Rozmowa Szatana z chłopcem, aniołem i Lucyferem*, opowiadanie, 1992, *Milczenie*, opowiadania, Warszawa 1993. **Przekłady:** Louis-Ferdinand Céline, *Śmierć na kredyt*, Warszawa 1937, Leonid Leonow, *Zdobycie Wielkoszumska*, Warszawa 1948).